

КОНОТОНІМ *РЕНЕСАНС* В УКРАЇНСЬКІЙ, ІСПАНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті проаналізовано існування конотоніма Ренесанс у трьох неродінених мовах (українська, іспанська, англійська) та зображено механізм формування конотоніма з погляду Теорії ментальних просторів.

Ключові слова: конотонім, Теорія ментальних просторів.

В статтє проанализировано функционирование коннотонима Ренесанс в трёх неродственных языках (украинский, испанский, английский) и изображен механизм формирования коннотонима с позиций Теории ментальных пространств.

Ключевые слова: коннотоним, Теория ментальных пространств.

The article dwells on the analysis of the connotative proper name Renaissance in three languages from different language families (Ukrainian, Spanish, English). The process of connotative proper name creation is analysed with the help of the Mental Space Theory.

Key words: connotative proper name, Mental Space Theory.

За твердженням Ю. О. Карпенка власних назв є набагато більше, ніж ми звичайно уявляємо, і лише частина з них стає складовою нашого ментального буття. У світі дуже багато назв країн, топонімів, але ми користуємося лише обмеженим списком, який є прийнятим до нашого активного лексикону. Напевне, в українців це буде назва рідного міста, вулиці, майже із впевненістю можна стверджувати, що там ми знайдемо назву столиці, Київ, та нашої країни, України. З меншою впевненістю можемо говорити про назви сусідніх країн. Якщо ж говорити про інші країни, то тільки опитування може виявити інтереси суспільства чи окремих груп мовців у певний період часу. До того ж влучно було б врахувати вплив ЗМІ та Інтернет-видань, які у помітній мірі впливають на погляди суспільства.

Попри все сказане вище лише незначна частина власних назв залишається у пам'яті поколінь, входять до культурної традиції, тобто

становляться тим базисом, який обрано для збереження інформації та вважається цінним задля майбутніх поколінь.

Об'єктом нашої розвідки є відображення хрононіма *Ренесанс* у трьох мовах: англійська, українська, іспанська. У всіх трьох мовах ця власна назва є конотонімом. Конотонімія — продукт людського мислення, яка відображує світосприйняття певної частини суспільства, ця універсалія відображає одну із характерних рис існування людини: не тільки спостереження за явищами, а й здібність робити висновки із спостережень та їх оцінка. За визначенням Є. С. Отіна **конотоні́м** — це власна назва, яка має змістовний асоціативно-образний та емоційно-оцінний компоненти [1: 55]. Також мовознавець пропонує класифікувати конотативні оніми за референтною приналежністю, за розповсюдженістю та відомістю, активністю використання, об'єму значеннєвої структури, емоційною забарвленістю тощо [2: 68].

Оксфордський тлумачний словник наводить такі визначення оніма *Ренесанс*: 1) відродження європейського мистецтва та літератури; 2) стиль у мистецтві, який з'явився за часів Ренесансу; 3) відродження або поновлений інтерес до чогось [3]. Інший тлумачний словник [4] наводить схожі тлумачення: 1) новий інтерес до чогось; 2) період у Європі між 14-м та 16-м сторіччями, коли було поновлено інтерес до мистецтва. Кембріджський тлумачний словник [5] взагалі наводить лише одне роз'яснення: зріст, поновлення чогось, зокрема у мистецтві. Отже, в англійській мові власна назва *Ренесанс* є прецедентною, широко відомою носіям англійської мови. Власна назва функціонує у мовленні з такими конотаціями: відновлення функцій, що розцінюються позитивно або заохочуються суспільством. “Condemned as a dead language, Manx — the native language of the Isle of Man — is staging an extraordinary renaissance, writes Rob Crossan” (BBC News Magazine, 2013, 31 січня); розквіт якогось явища, розвиток, очікуване поновлення: “Prof Phillips was speaking ahead of the 50th anniversary of the movie. The chemistry organisation says it wants a “renaissance” in nuclear power.” (BBC News, 2012, 12 січня).

Спостерігаємо наявність атрибутів, які допомагають авторові визначити характер явищ, віднести феномен до певної сфери життя: “Nector Catling was a key figure in the postwar renaissance of British-led archaeology in Greece and Cyprus.” (The Times, 2013, 4 березня). “Bond fans who remember Sean Connery’s knitted tie in Goldfinger may have noticed the accessory’s current renaissance.” (The Times, 2012, 26 жовтня). “America’s salvation is an industrial renaissance” (The Telegraph,

2012, 17 листопада). Таким чином, Ренесанс-розквіт може бути у різних галузях (postwar, industrial) та проектується не стільки на традиційну площину часу, скільки на сьогоднішній день, що ще раз свідчить про отримання емоційного аспекту разом із енциклопедичним.

Інкони навіть отримуємо тавтологію, яка свідчить про наявні процеси деонімізації хрононіма Ренесанс. “A new renaissance in Florence” [The Sunday Times, 2011, 13 лютого].

В українській мові власна назва *Ренесанс* має наступні тлумачення: 1) Період ідеологічного й культурного розквіту в ряді країн Європи. // перен. Взагалі розквіт, піднесення чого-небудь, що було в стані занепаду. 2) Архітектурний стиль епохи Відродження [6]. Такі ж тлумачення наводить Великий тлумачний словник української мови [7: 1213].

Власна назва *Ренесанс* має такі емоційні аспекти: очікуване поновлення “Все коліскою нації називав (село) і спостерігав там “великий ренесанс” (Журнал “Країна”, 2011, 8 квітня). “Суркіс додав, що називає підготовку України до турніру “п’ятирічкою ренесансу” (Gazeta.ua, 2011, 2 грудня); ідеалізований період розквіту: “Існує думка, що “золота” Мазепинська епоха (український культурний ренесанс) була позначена спробами синтезувати досягнення східної та західної культур, оскільки саме Україні-Русі судилося стати містком між ними” (День, 2012, 28 червня).

Активність використання власної назви *Ренесанс* відображується у прояві морфологічних змін, в утворенні неологізмів: “Саме в час навчання в Українській академії мистецтв його поглинув вир ренесансних дев’яностих” (Літературна Україна, 2012, 25 жовтня). І, як із англійською мовою, засвідчено низкою атрибутів (комуністичний, консервативний, християнський, базарної торгівлі), які окреслюють думку автора, направляють читача у потрібну сферу: “Це є неправильно, що в Україні, державі європейській, стільки голосів набрали комуністи... мене не дуже тішить такий комуністичний ренесанс” (Українська правда, 2012, 29 жовтня). “Консервативний ренесанс” (Тиждень, 2009, 2 жовтня). “Саме в цьому контексті виринають згадки про Шевченка з його пророчим духом, а також про майбутній — рятівний для Європи, а отже, й для України — “християнський ренесанс” (Тиждень, 2012, 12 лютого). “Валерій Кулеша не виключає ренесансу базарної торгівлі в Україні, якщо з полиць торговельних точок зникнуть популярні марки, що влаштовували споживачів за якістю та ціною” (Gazeta.ua, 2009, 3 квітня).

Дещо інша ситуація з онімом *Ренесанс* в іспанській мові. Тлумачний словник Іспанської Академії Реаль [8], який вважається найбільш авторитетним серед мовознавців, дає таке тлумачення: 1) відродження, 2) епоха, що почалась після Середньовіччя, коли на Заході відродився інтерес до вивчення грецької та латинської культури.

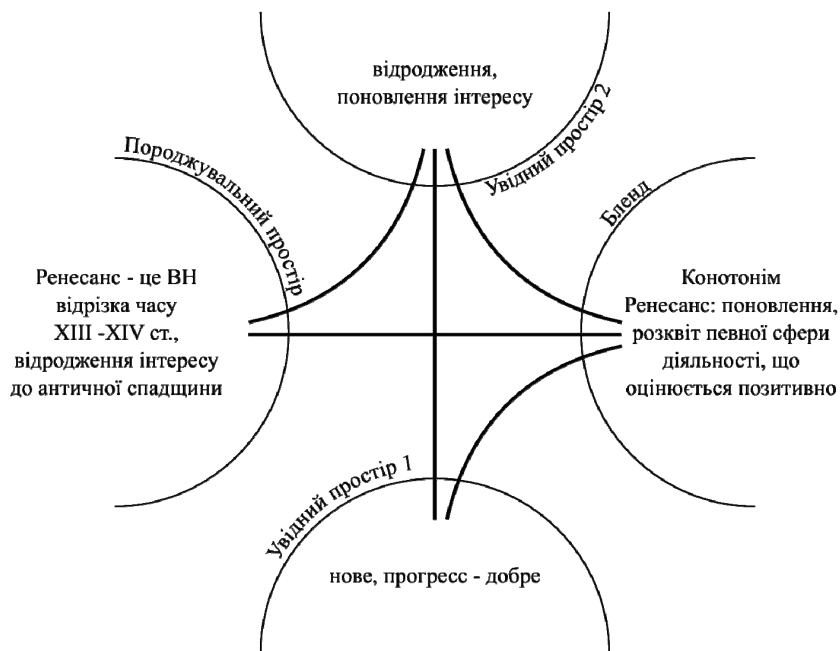
В іншому тлумачному словнику [9] також першим значенням вказано загальну назву, і тільки потім — власну. На нашу думку, те, що єдина морфема знаходиться і в загальній, і у власній назві, дещо звужує функціонування хрононіма. Також можна було б переплутати живання загальної назви та конотонімого оніма, якби не контекст та пунктуаційні ознаки: ““Hay que dar la batalla por una Europa distinta”, ha reclamado Rubalcaba, que ha afirmado que la responsabilidad de los socialistas europeos es liderar el “renacimiento” de esa Europa más social y sobre todo más solidaria, dentro y fuera de la unión.” (Cinco Días, 2013, 9 березня). Також спостерігається переміщення читача з однієї епохи в іншу, зсув історичного часу та заміщення його уявлюваням: “No estamos en una época de cambios, estamos en un cambio de época. Nos está ocurriendo como cuando llegó el Renacimiento y cambió la Edad Media.” (Cinco Días, 2011, 21 травня).

Оцінний аспект оніма *Ренесанс* в іспанській мові має одну складову: очікуване поновлення: “Científicos ven “renacimiento” en búsqueda vacuna contra el sida” (Público, 2010, 19 липня). “Sarkozy quiere que Francia sea el “alma del nuevo Renacimiento” en el mundo” (El País, 2008, 9 січня).

За теорією ментальних просторів [10; 11; 12] можна прояснити процес формування конотоніма *Ренесанс* (мал.1). “**Ментальні простори** — це регіони концептуальних просторів, які містять специфічну інформацію” [13: 369]. Ментальний простір формується завдяки стратегіям збору даних, де наявні не тільки культурні чинники, а й лінгвістичні. Ментальні простори розглядаються як динамічні структури, що виникають он-лайн, у режимі реального часу в робочій пам’яті, і потім можуть перейти у довгострокову.

Ментальний простір є багатомірною конструкцією, зазвичай він містить породжувальний простір, щонайменше два увідних простору й інтегративного простору (бленда). Породжувальний простір містить енциклопедичні дані: що це за епоха (Ренесанс, XIII–XVI ст.), можливо, історичні й соціальні передумови її виникнення, масштаб охоплення (Західна Європа), тривалість (приблизно 3 сторіччя), наслідки тощо. Лише частина всієї інформації, важлива для інтенції

мовця висвітлити певні риси явища, переходить в інтегративний простір. Завдяки **принципу доступу** (Access Principle) образи проєктуються із породжувального простору на увідні простори і навпаки, таким чином, “будь-який вислів, що називає або описує елемент у одному ментальному просторі, може бути використаний для того, щоб мати доступ до його аналога в іншому ментальному просторі” [14: 353]. Відмінна риса бленда — це наявність нового концепту, зсув у перспективі [15: 50], якого не було в жодному з інших просторів. Таким чином, з’являється конотонім= онім+емоційно-образний компонент.

Мал. 1

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Отин Е. С. Коннотативные онимы и их производные в историко-этимологическом словаре русского языка / Е. С. Отин // Вопросы языкознания. — 2003. — № 2. — С. 55–72.
2. Отин Е. С. Словарь коннотонимов русского языка: Опыт работы, перспективы расширения и совершенствования / Е. С. Отин // Λογος διουαστηί. — 2006. — № 1. — С. 66–71.

3. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://oxforddictionaries.com/definition/english/Renaissance?q=renaissance>
4. Macmillan Dictionary and Thesaurus: Free English Dictionary Online [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/renaissance>
5. Cambridge Dictionaries Online [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/renaissance?q=Renaissance>
6. Словник української мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
7. Великий тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К.,: Ірпінь, ВТФ “Перун”. — 1728 с.
8. Diccionario de la Lengua Espacola [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lema.rae.es/drae/?val=renacimiento>
9. El Mundo Diccionarios [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.elmundo.es/>
10. Fauconnier G. Conceptual Projection and Middle Spaces / G. Fauconnier, M. Turner. — California : Department of Cognitive Science of University of California, 1994. — 38 p.
11. Sweetser E. Blended Spaces and Performativity / E. Sweetser // Cognitive Linguistics. — № 11: 3/4. — 2001. — P. 305–333.
12. Turner M. Conceptual Integration / M. Turner // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. — Oxford, New York : Oxford University Press, Inc., 2007. — P. 377–393.
13. Evans V. Cognitive Linguistics: An Introduction. / V. Evans, M. Green — Edinburgh, Edinburgh University Press, Ltd., 2006. — 856 p.
14. Fauconnier G. Mental Spaces / G. Fauconnier // The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics. — Oxford, New York: Oxford University Press, Inc., 2007. — P. 351–377.
15. Bartsch R. Generating Polysemy: Metaphor and Metonymy / R. Bartsch // Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast. — Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2003. — P. 49–74.

Стаття надійшла до редакції 06.02.13